Test Booklet No.
प्रश्नपत्रिका क्र.

A

Paper-I

Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ....

(Name) ....

2. (Signature) ....

(Name) ....

Seat No. | | | | | | |

(In figures as in Admit Card)

Seat No. ....

(In words)

OMR Sheet No. | | | | | | |

(To be filled by the Candidate)

MAY - 00116

Time Allowed : 1¼ Hours] **[Maximum Marks : 100**

Number of Pages in this Booklet : **32** Number of Questions in this Booklet : **60**

Instructions for the Candidates

1. Write your Seat No. and OMR Sheet No. in the space provided on the top of this page.
2. This paper consists of **sixty (60)** multiple-choice type of questions, <u>out of which the candidate would be required to answer any *fifty* (**50**) questions</u>. In the event of the candidate attempting more than fifty questions, the first fifty questions attempted by the candidate would be evaluated.
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to the student. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as follows :
   - (*i*) To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal or open booklet.
   - (*ii*) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to missing pages/questions or questions repeated or not in serial order or any other discrepancy should not be accepted and correct booklet should be obtained from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given. The same may please be noted.**
   - (*iii*) After this verification is over, the OMR Sheet Number should be entered on this Test Booklet.
4. Each question has four alternative responses marked (A), (B), (C) and (D). You have to darken the circle as indicated below on the correct response against each item.

   Example : where (C) is the correct response.

   (A) (B) ● (D)
5. Your responses to the items are to be indicated in the **OMR Sheet given inside the Booklet only.** If you mark at any place other than in the circle in the OMR Sheet, it will not be evaluated.
6. Read instructions given inside carefully.
7. Rough Work is to be done at the end of this booklet.
8. If you write your Name, Seat Number, Phone Number or put any mark on any part of the OMR Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, or use abusive language or employ any other unfair means, you will render yourself liable to disqualification.
9. You have to return original OMR Sheet to the invigilator at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall. You are, however, allowed to carry the Test Booklet and duplicate copy of OMR Sheet on conclusion of examination.
10. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
11. **Use of any calculator or log table, etc., is prohibited.**
12. **There is no negative marking for incorrect answers.**

विद्यार्थ्यांसाठी महत्त्वाच्या सूचना

1. परिक्षार्थींनी आपला आसन क्रमांक या पृष्ठावरील वरच्या कोपऱ्यात लिहावा. तसेच आपणांस दिलेल्या उत्तरपत्रिकेचा क्रमांक त्याखाली लिहावा.
2. या प्रश्नपत्रिकेत **साठ** बहुपर्यायी प्रश्न आहेत, <u>यापैकी परीक्षार्थ्यांना कोणतेही **पन्नास** प्रश्न सोडवायचे आहेत.</u> जर परीक्षार्थ्याने पन्नासपेक्षा जास्त प्रश्न सोडविले तर त्यापैकी त्याने सोडविलेले पहिले पन्नास प्रश्नच तपासले जाईल.
3. परीक्षा सुरू झाल्यावर विद्यार्थ्याला प्रश्नपत्रिका दिली जाईल. सुरुवातीच्या 5 मिनीटांमध्ये आपण सदर प्रश्नपत्रिका उघडून खालील बाबी अवश्य तपासून पहाव्यात.
   - (*i*) प्रश्नपत्रिका उघडण्यासाठी प्रश्नपत्रिकेवर लावलेले सील उघडावे. सील नसलेली किंवा सील उघडलेली प्रश्नपत्रिका स्विकारू नये.
   - (*ii*) **पहिल्या पृष्ठावर नमूद केल्याप्रमाणे प्रश्नपत्रिकेची एकूण पृष्ठे तसेच प्रश्नपत्रिकेतील एकूण प्रश्नांची संख्या पडताळून पहावी. पृष्ठे कमी असलेली/कमी प्रश्न असलेली/प्रश्नांचा चुकीचा क्रम असलेली किंवा इतर त्रुटी असलेली सदोष प्रश्नपत्रिका सुरुवातीच्या 5 मिनिटातच पर्यवेक्षकाला परत देऊन दुसरी प्रश्नपत्रिका मागवून घ्यावी. त्यानंतर प्रश्नपत्रिका बदलून मिळणार नाही तसेच वेळही वाढवून मिळणार नाही याची कृपया विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.**
   - (*iii*) वरीलप्रमाणे सर्व पडताळून पाहिल्यानंतरच प्रश्नपत्रिकेवर ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेचा नंबर लिहावा.
4. प्रत्येक प्रश्नासाठी (A), (B), (C) आणि (D) अशी चार विकल्प उत्तरे दिली आहेत. त्यातील योग्य उत्तराचा रकाना खाली दर्शविल्याप्रमाणे ठळकपणे काळा/निळा करावा.

   उदा. : जर (C) हे योग्य उत्तर असेल तर.

   (A) (B) ● (D)
5. या प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्नांची उत्तरे **ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेतच दर्शवावीत.** इतर ठिकाणी लिहिलेली उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
6. आत दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचाव्यात.
7. प्रश्नपत्रिकेच्या शेवटी जोडलेल्या कोऱ्या पानावरच कच्चे काम करावे.
8. जर आपण ओ.एम.आर. वर नमूद केलेल्या ठिकाणा व्यतिरीक्त इतर कोठेही नाव, आसन क्रमांक, फोन नंबर किंवा ओळख पटेल अशी कोणतीही खूण केलेली आढळून आल्यास अथवा असभ्य भाषेचा वापर किंवा इतर गैरमार्गांचा अवलंब केल्यास विद्यार्थ्याला परीक्षेस अपात्र ठरविण्यात येईल.
9. परीक्षा संपल्यानंतर विद्यार्थ्याने मूळ ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिका पर्यवेक्षकांकडे परत करणे आवश्यक आहे. तथापी, प्रश्नपत्रिका व ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेची द्वितीय प्रत आपल्याबरोबर नेण्यास विद्यार्थ्यांना परवानगी आहे.
10. **फक्त निळ्या किंवा काळ्या बॉल पेनचाच वापर करावा.**
11. **कॅलक्युलेटर किंवा लॉग टेबल वापरण्यास परवानगी नाही.**
12. **चुकीच्या उत्तरासाठी गुण कपात केली जाणार नाही.**

Paper I
प्रश्नपत्रिका I

Time Allowed : 75 Minutes] **[Maximum Marks : 100**

Note : (1) This Paper contains **Sixty (60)** multiple choice questions, each question carrying **Two (2)** marks.

(2) Attempt any **Fifty (50)** questions.

सूचना : (1) या प्रश्नपत्रिकेत **साठ (60)** बहुनिवड प्रश्न दिलेले असून प्रत्येक प्रश्नाला **दोन (2)** गुण आहेत.

(2) कोणत्याही **पन्नास (50)** प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1. Application of course-content in day-to-day life is mainly achieved through :

(A) Demonstration method

(B) Project method

(C) Field visit

(D) Inquiry method

2. In order to monitor students' progress and to modify teaching accordingly, the best method of evaluation is :

(A) formative evaluation

(B) summative evaluation

(C) qualitative evaluation

(D) objective-based evaluation

1. पाठ्यक्रमातील आशयाचे रोजच्या आयुष्यात उपयोजन साधण्यासाठी अधिक उपयुक्त .... आहे.

(A) दिग्दर्शन पद्धत

(B) प्रकल्प पद्धत

(C) क्षेत्र भेट पद्धत

(D) पृच्छा पद्धत

2. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीची देखरेख करून त्या आधारे अध्यापनात बदल करण्यासाठी .... ही सर्वोत्कृष्ट पद्धत आहे.

(A) आकारिक मूल्यमापन

(B) साकारिक मूल्यमापन

(C) गुणात्मक मूल्यमापन

(D) उद्दिष्टाधारित मूल्यमापन

3. The question, "How would you prove that the earth is round or not round ?" is based on the .... objective.

   (A) Comprehension

   (B) Evaluation

   (C) Application

   (D) Synthesis

4. Which of the following is *not* essential for good teaching ?

   (A) Human-relations skills

   (B) Communication skills

   (C) Attractive personality

   (D) Knowledge of appropriate teaching methods

5. The most important purpose of 'guidance' of students is to :

   (A) help them to understand their own shortcomings

   (B) help them to change their faulty behaviour

   (C) make them capable of helping themselves

   (D) direct them about the right path

3. "पृथ्वी गोल आहे किंवा नाही हे तुम्ही कसे सिद्ध कराल ?" हा प्रश्न .... या उद्दिष्टावर आधारित आहे.

   (A) आकलन

   (B) मूल्यमापन

   (C) उपयोजन

   (D) संश्लेषण

4. खालीलपैकी कोणती गोष्ट चांगल्या अध्यापनासाठी अत्यावश्यक **नाही** ?

   (A) मानवी संबंध-विषयक कौशल्ये

   (B) संप्रेषण कौशल्ये

   (C) आकर्षक व्यक्तिमत्त्व

   (D) योग्य अध्यापन पद्धतींचे ज्ञान

5. विद्यार्थ्यांना 'मार्गदर्शन' करण्याचा सर्वात महत्त्वाचा उद्देश .... हा आहे.

   (A) स्वत:च्या कमतरता समजून घेण्यास त्यांना मदत करणे

   (B) त्यांचे चुकीचे वर्तन बदलण्यास त्यांना मदत करणे

   (C) त्यांना स्वत:ला मदत करण्यास सक्षम बनविणे

   (D) त्यांना योग्य मार्गाबाबत निर्देशन करणे

6. The best method of increasing the motivation to learn is :

(A) punishing inattention during learning

(B) asking difficult questions while teaching

(C) explaining, in the beginning, the purpose of teaching a unit

(D) using a variety of audio-visual aids

7. A research problem is primarily chosen depending upon :

(A) its relevance

(B) available funds

(C) interest of the researcher

(D) availability of literature

8. Which of the following is a primary source of information ?

(A) A research review

(B) A recently written text-book

(C) A research article published in a standard journal

(D) A multi-author treatise published in the year 2015

6. अध्ययन-अभिप्रेरण वाढविण्याची .... ही सर्वोत्कृष्ट पद्धत आहे.

(A) अध्ययनादरम्यान लक्ष न दिल्याबद्दल शिक्षा करणे

(B) अध्यापनादरम्यान अवघड प्रश्न विचारणे

(C) घटक शिकविण्यामागील उद्देश सुरुवातीला स्पष्ट करणे

(D) विविध दृक्-श्राव्य साधनांचा वापर करणे

7. संशोधन विषयाची निवड ही प्रामुख्याने ...... अवलंबून असते.

(A) त्याच्या समर्पकतेवर

(B) उपलब्ध निधीवर

(C) संशोधकाच्या आवडीवर

(D) ग्रंथसंपदेच्या उपलब्धतेवर

8. खालीलपैकी कुठला माहितीचा मूळ स्रोत आहे ?

(A) संशोधनांचा समालोचक अहवाल

(B) नुकतेच लिहिलेले पाठ्य-पुस्तक

(C) प्रमाणभूत नियतकालिकेत प्रसिद्ध झालेला संशोधन लेख

(D) अनेक लेखकांनी लिहिलेला व 2015 साली प्रसिद्ध झालेला ग्रंथ

9. A research report showed that the population of a country increased from 20 million in 1941 A.D. to 60 million in 2000 A.D. The study can best be described as ....

(A) Factorial

(B) Social

(C) Longitudinal

(D) Cross-sectional

10. A hypothesis is *not* always necessary in .... studies.

(A) normative

(B) correlational

(C) experimental

(D) historical

11. Which of the following sampling methods is based on probability ?

(A) Judgement sampling

(B) Stratified sampling

(C) Quota sampling

(D) Convenience sampling

9. एका संशोधन अहवालानुसार, एका देशाची लोकसंख्या 1941 यासाली दोन कोटी होती, ती 2000 साली सहा कोटी इतकी झाली. या अभ्यासाचे सर्वोत्तम वर्णन .... असे होईल.

(A) घटकीय

(B) सामाजिक

(C) दीर्घकालीन

(D) छेद-खंडित

10. .... अभ्यासासाठी गृहीतक आवश्यक असेलच असे **नाही**.

(A) प्रमाणीभूत

(B) सहसंबंधात्मक

(C) प्रयोगाधिष्ठित

(D) ऐतिहासिक

11. खालील नमुना निवड पद्धतींपैकी कोणती पद्धत "संभाव्यते"वर आधारित आहे ?

(A) निकषाधारित नमुना निवड

(B) स्तरीय नमुना निवड

(C) प्रमाण नमुना निवड

(D) सुगम्य नमुना निवड

12. Field study is concerned with :
    - (A) real life situations
    - (B) doing laboratory studies in the outdoors
    - (C) experimental approach
    - (D) collecting selective data

Answer question Nos. 13 to 18 based on either the English passage or the Marathi passage :

When a person claims to be non-violent, he is expected not to be angry with one who has injured him. He will not wish him harm; he will wish him well; he will not swear at him; he will not cause him any physical hurt. He will put up with all the injury to which he is subjected by the wrong-doer. Thus non-violence is complete innocence. Complete non-violence is complete absence of ill-will against all that lives. It therefore embraces even sub-

12. क्षेत्रीय अभ्यासाशी खालीलपैकी कोणती गोष्ट निगडित आहे ?
    - (A) प्रत्यक्ष वस्तुस्थिती
    - (B) प्रयोगशाळेतील परंतू बाहेर केलेला अभ्यास
    - (C) प्रायोगिक दृष्टिकोन
    - (D) निवडक माहिती संग्रहण

प्रश्न क्र. 13 ते 18 हे पुढे दिलेल्या उताऱ्यावर आधारित आहेत. इंग्रजीतील किंवा मराठीतील उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे द्या :

गांधीजी स्त्रीपुरुषांमधील स्पर्धा अमान्य करतात. स्त्रियांनी उत्तम शिक्षण घ्यावे, परंतु त्याचा जास्तीत जास्त उपयोग 'घरासाठी' करावा. पुरुषाचे कार्यक्षेत्र 'घराबाहेर' आहे. त्यामुळे त्याला अधिक ज्ञानाची आणि शिक्षणाची गरज आहे. स्त्रीलाही अधिक ज्ञानाची गरज आहे, पण या ज्ञानाचे क्षेत्र 'कौटुंबिक' आहे. मुलांचे शिक्षण आणि संगोपन हे अत्यंत महत्त्वाचे कार्य स्त्रियांकडे आहे : आजच्या काळात 'घराबाहेर' सर्वच क्षेत्रांमध्ये पुरुषांच्या बरोबरीने स्त्रिया जबाबदाऱ्या सांभाळताना दिसतात. पण हे केवळ मोठ्या शहरांमध्ये. गांधीजींना हे परिवर्तन रुचले

human life, not excluding noxious insects or beasts. They have not been created to feed our destructive propensities. If we only knew the mind of the Creator, we should find their proper place in His creation. Non-violence is therefore in its active form goodwill towards all life. It is pure Love.

Non-violence is a perfect state. It is a goal towards which all mankind moves naturally though unconsciously. Man does not become divine when he personifies innocence in himself. Only then does he become truly man. In our present state, we are partly men and partly beasts and in our ignorance and even arrogance say that we truly fulfil the purpose of our species, when we deliver blow for blow and develop the measure of anger required for the purpose.

असते का, असा एक काल्पनिक प्रश्नही विचारता येईल. गांधीजींचा वैचारिक पोत पाहता त्यांना हे रुचले नसते, असा निष्कर्ष काढता येण्यासारखा आहे. लोकशाहीच्या युगात राहूनही लोकशाहीतील आणि संसदेसारख्या संस्थेतील अनेकविध दोष त्यांना जाणवले व त्यांनी उघडपणे आणि त्यांच्या 'तार्किक' पद्धतीने त्यांना वाट करून दिली व काही पर्यायदेखील सुचविले. तीच बाब यंत्रयुगाचीही आहे. यंत्रयुगात राहून यंत्रसंस्कृतीतील दोष उघडपणे मांडण्याचे धारिष्ट्य गांधीजींनी दाखविले होते. गांधीजी स्त्रीपुरुषांमध्ये समानता (equality) असावी असा आग्रह धरत असले, तरी ते स्त्रीपुरुषांना एकसारखे (identical) मानत नाहीत. म्हणून त्यांना दिले जाणारे शिक्षण काही बाबतीत 'वेगळे' असले पाहिजे. स्त्रियांनी पाश्चिमात्य संस्कृतीचे अनुकरण करू नये. अर्थात् गांधीजींनी पुरुषांनादेखील हाच सल्ला दिला होता. स्त्रियांना दिल्या जाणाऱ्या शिक्षणामुळे सर्व भारतीयांच्या शिक्षणास पूरकता यायला हवी. जर स्त्रिया आणि त्यांच्या अपत्यांनी ग्रामीण भागात राहणाऱ्या लोकांशी संपर्क साधून त्यांच्या कार्यात सहकार्य केले तर ग्रामीण भागात शांततापूर्ण क्रांती होईल.

13. A truly non-violent person would not even :
    (A) take revenge upon his enemy
    (B) have ill will for his enemy
    (C) cause his enemy some injury
    (D) destroy his enemy
14. The idea of non-violence concerns :
    (A) progressive societies
    (B) insects and animals
    (C) God
    (D) all forms of life
15. Which of the following statements is *true* ?
    (A) Complete non-violence is the absence of will power
    (B) Non-violence is pure love for all whom we know
    (C) All living beings have their proper place in the universe
    (D) A non-violent person is always passive

13. गांधीजी स्त्रीपुरुषांमधील स्पर्धा अमान्य करतात, कारण :
    (A) स्त्रियांच्या ठिकाणी ज्ञान नसते
    (B) विषम कार्यक्षेत्र
    (C) स्त्रियांना उत्तम शिक्षणाची आवश्यकता आहे
    (D) पुरुषांना अधिक ज्ञानाची गरज आहे
14. मुलांचे शिक्षण आणि संगोपन हे अत्यंत महत्त्वाचे कार्य स्त्रियांकडे आहे, कारण ....
    (A) तिला ज्ञानाची आवश्यकता नाही
    (B) तिचे मुलांवर अधिक प्रेम असते
    (C) तिला शिक्षणाचे अंग असते
    (D) घर हे तिचे कार्यक्षेत्र आहे
15. गांधीजींना आधुनिक कालखंडातील स्त्रीपुरुष समानता न रुचण्याचे कारण म्हणजे :
    (A) गांधीजींची अपरिपक्वता
    (B) गांधीजींची परिवर्तनशील भूमिका
    (C) गांधीजींचा वैचारिक दृष्टिकोण
    (D) गांधीजींना पटलेले स्त्रियांचे महत्त्व

16. At present, man is partly .... in his behaviour and attitude.
    (A) beastly
    (B) divine
    (C) cowardly
    (D) ignorant

17. Non-violence is pure :
    (A) Perfection
    (B) Love
    (C) Generosity
    (D) Consciousness

18. The most appropriate title for the passage is :
    (A) The advantages of non-violence
    (B) It is really possible to be non-violent
    (C) Non-violence as a political ideology
    (D) The spirit of non-violence

16. गांधीजींनी यंत्रसंस्कृती स्वीकारली हे खरे असले, तरी यंत्रसंस्कृतीतील दोषही त्यांनीच दाखविले.
    (A) पूर्वार्ध चूक, उत्तरार्ध बरोबर
    (B) पूर्वार्ध बरोबर, उत्तरार्ध चूक
    (C) संपूर्ण विधान चूक
    (D) संपूर्ण विधान बरोबर

17. ग्रामीण जीवनात परिवर्तनाची गरज आहे, परंतु त्यासाठी पाश्चात्य संस्कृतीपासून लांब राहण्याची आवश्यकता आहे.
    (A) संपूर्ण विधान चूक
    (B) संपूर्ण विधान बरोबर
    (C) पूर्वार्ध बरोबर, उत्तरार्ध चूक
    (D) पूर्वार्ध चूक, उत्तरार्ध बरोबर

18. या उताऱ्यासाठी अधिक समर्पक शीर्षक कोणते ?
    (A) पाश्चात्य संस्कृती
    (B) स्त्रियांचे श्रेष्ठत्व
    (C) स्त्रीपुरुष समानता
    (D) स्त्रीपुरुष विषमता

19. In the context of face to face interpersonal communication which of the following is an *incorrect* statement ?

    (A) Verbal signs or signals are more in terms of quantum and variety

    (B) Non-verbal signs or signals are difficult to control

    (C) In case of confusion over meaning, verbal signs are trusted less

    (D) Non-verbal signs or signals are mostly involuntary

20. In which of the following types of communication the potential for getting quick, significant and reliable feedback is maximum ?

    (A) Mass Communication

    (B) Group Communication

    (C) Interpersonal Communication

    (D) Inter-group Communication

19. दोन व्यक्तींमधील समोरासमोरील संवादाच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान **चुकी**चे आहे ?

    (A) शब्दरूप चिन्हे वा खुणांचे प्रमाण व वैविध्य जास्त असते

    (B) नि:शब्द चिन्हे वा खुणांवर नियंत्रण ठेवणे अवघड असते

    (C) नेमक्या अर्थाविषयी गोंधळ निर्माण झाल्यास शब्दरूप चिन्हांवर कमी विश्वास ठेवला जातो

    (D) नि:शब्द चिन्हे वा खुणा बहुधा स्वयंस्फूर्त असतात

20. खालीलपैकी कोणत्या संज्ञापन प्रकारात वेगवान, लक्षणीय आणि विश्वासार्ह प्रतिसाद/प्रत्याभरण मिळण्याची क्षमता सर्वाधिक असते ?

    (A) जन संज्ञापन

    (B) गट संज्ञापन

    (C) दोन व्यक्तींमधील संज्ञापन (संवाद)

    (D) दोन गटांमधील संज्ञापन

21. Identify the *incorrect* pair of media and its performance indicator from the following :
    - (A) Newspapers — Circulation
    - (B) Cinema — Box Office
    - (C) Television — TVT
    - (D) Radio — ROD

22. In the context of FM Radio the abbreviation FM stands for :
    - (A) Frequency Manipulation
    - (B) Frequency Modulation
    - (C) Fidelity Modifier
    - (D) Fidelity Modulation

23. The sitting arrangement in a typical classroom in which students face the teacher, encourages a communication which :
    - (A) facilitates easy interaction among students
    - (B) give more communicative power to teacher for control
    - (C) give equal communicative power to teacher and students
    - (D) facilitates a multidirectional conversation

21. प्रसारमाध्यमे व बाजारपेठेतील त्यांच्या कामगिरीचा निर्देशक यांची खालीलपैकी कोणती जोडी **चूक** आहे ?
    - (A) वृत्तपत्रे – वितरण (सर्क्युलेशन)
    - (B) चित्रपट – बॉक्स ऑफिस
    - (C) दूरचित्रवाणी – टीव्हीटी
    - (D) रेडिओ – आरओडी

22. एफएम रेडिओच्या संदर्भात 'एफएम' या लघुरूपाचा विस्तार काय ?
    - (A) फ्रिक्वेन्सी मॅनिप्युलेशन
    - (B) फ्रिक्वेन्सी मॉड्यूलेशन
    - (C) फायडॅलिटी मॉडिफायर
    - (D) फायडॅलिटी मॉड्यूलेशन

23. एका सर्वसाधारण वर्गामध्ये मुले शिक्षकांकडे तोंड करून बसलेली असतात. असा प्रकारच्या बैठक रचनेमुळे कोणत्या प्रकारच्या संज्ञापनाला प्रोत्साहन मिळते ?
    - (A) विद्यार्थ्यांचे एकमेकांमधील संभाषण वाढते व सोपे होते
    - (B) शिक्षकांना संज्ञापन प्रक्रियेवर नियंत्रण ठेवण्याचा जास्त अधिकार मिळतो
    - (C) शिक्षक व विद्यार्थ्यांना संज्ञापनाबाबत समान अधिकार मिळतात
    - (D) बहुदिश संभाषणाला चालना मिळते

24. For a teacher what is the easiest and quickest location of getting the students' feedback in a classroom situation ?

    (A) Body language of students

    (B) Questions asked by students

    (C) The quality of class notes taken by them

    (D) Assignment submitted by them on the topic

25. For the sequence, 1/2, 2/3, 3/4, ... $n/n + 1$, ... which of the following is not *true* ?

    (A) The sequence is strictly increasing

    (B) The sequence is bounded above by 0.99

    (C) The sequence is bounded below and bounded above

    (D) The sequence contains no number between 3/4 and 4/5

24. एखाद्या शिक्षकाच्या दृष्टीने वर्गातील शिकविण्याच्या संदर्भात प्रतिसाद वा प्रत्याभरण मिळण्याचे सर्वात सोपे व जलद असे स्रोत कोणते ?

    (A) विद्यार्थ्यांनी देहबोली

    (B) विद्यार्थ्यांनी विचारलेले प्रश्न

    (C) विद्यार्थ्यांनी घेतलेल्या नोंदीचा दर्जा

    (D) विद्यार्थ्यांनी सादर केलेले स्वाध्याय

25. 1/2, 2/3, 3/4, ... $n/n + 1$, ... या संख्यामालेसाठी खालीलपैकी कोणते विधान **सत्य** नाही ?

    (A) ही संख्यामाला क्रमश: वाढत जाणारी आहे

    (B) या संख्यामालेतील प्रत्येक संख्या 0.99 पेक्षा मोठी नाही

    (C) या संख्यामालेतील प्रत्येक संख्येपेक्षा लहान असणारी एक संख्या आहे व यातील प्रत्येक संख्येपेक्षा मोठी असणारी एक संख्या आहे

    (D) या संख्यामालेतील कोणतीही संख्या 3/4 व 4/5 मध्ये नाही.

26. Which of the following is *not* a linguistic skill ?

(A) Speaking

(B) Reading

(C) Thinking

(D) Writing

27. Suppose that X is a set of some real numbers. From which of the following statements does *not* deduce the other statements ?

(A) Between any two numbers in X, there is at least one number in X.

(B) Between any two numbers in X, there are at least two numbers in X.

(C) Between any two numbers in X, there are infinitely many numbers in X.

(D) If X contains at least two numbers then X contains infinitely many numbers.

26. खालीलपैकी कोणते भाषाविषयक कौशल्य **नाही** ?

(A) वक्तृत्व

(B) वाचन करणे

(C) विचार करणे

(D) लेखन करणे

27. समजा X हा काही वास्तव संख्यांचा संच आहे. खालीलपैकी कोणत्या विधानावरून इतर विधानांची सिद्धता देता येत **नाही** ?

(A) X या संचातील कोणत्याही दोन संख्यांमध्ये, एकतरी संख्या X मध्ये आहे.

(B) X या संचातील कोणत्याही दोन संख्यांमध्ये, X मधील कमीतकमी दोन संख्या असतात.

(C) X या संचातील कोणत्याही दोन संख्यांमध्ये, X मधील अनंत संख्या असतात.

(D) X या संचात कमीतकमी दोन संख्या असल्यास, X मध्ये अनंत संख्या असतात.

28. There are 7 persons in a party. The number of hands shaken all together in the party counted with multiplicity, cannot be :

(A) 5

(B) 6

(C) 10

(D) 2

29. If two distinct circles in a plane are intersecting each other, then they intersect in :

(A) exactly one point

(B) infinitely many points

(C) at the most two points

(D) exactly two points

30. If the word PRINCE is coded as 151781324 in a code language, then what should be the code for the word KING in the same language ?

(A) 108136

(B) 119135

(C) 109145

(D) 118146

28. एका पार्टीत 7 व्यक्ती आहेत. या पार्टीमध्ये हस्तांदोलनामध्ये सहभागी झालेल्या हातांची संख्या (वारंवारतेनुसार मोजल्यास) खालीलपैकी कोणती असू शकत नाही ?

(A) 5

(B) 6

(C) 10

(D) 2

29. प्रतलातील दोन वर्तुळे एकमेकांना छेदत असल्यास :

(A) एकच छेदन बिंदू असतो

(B) अनंत छेदन बिंदू असतात

(C) जास्तीत जास्त दोन छेदन बिंदू असतात

(D) दोन आणि दोनच छेदन बिंदू असतात

30. एका सांकेतिक भाषेत PRINCE या शब्दाचा संकेत 151781324 असा आहे. तर त्याच भाषेत KING या शब्दाचा संकेतांक काय असेल ?

(A) 108136

(B) 119135

(C) 109145

(D) 118146

31. Based on the following statements which of the conclusion/s given below will follow/s ?

Statement I : All the bowlers of my team are wicket takers.

Statement II : Varun is not a wicket taking bowler.

Conclusion 1 : Varun is a spin bowler.

Conclusion 2 : Varun is not a bowler of my team.

(A) Only 1

(B) Only 2

(C) Both 1 and 2

(D) Neither 1 nor 2

31. पुढील विधानांच्या आधारे खालीलपैकी कोणता(ते) निष्कर्ष काढता येतात ?

विधान I : माझ्या संघातील सर्व गोलंदाज विकेट घेणारे आहेत.

विधान II : वरुण हा विकेट घेणारा गोलंदाज नाही.

निष्कर्ष 1 : वरुण फिरकी गोलंदाज आहे.

निष्कर्ष 2 : वरुण माझ्या संघातील गोलंदाज नाही.

(A) फक्त 1

(B) फक्त 2

(C) 1 व 2 दोन्हीही

(D) 1 व 2 दोन्हीही नाही

32. Based on the following statements, which of the conclusion/s will follow/s ?

Statement I : All apples are mangoes.

Statement II : All mangoes are bananas.

Conclusion 1 : All apples are bananas.

Conclusion 2 : Some bananas are mangoes.

(A) Only 1

(B) Only 2

(C) Both 1 and 2

(D) Neither 1 nor 2

32. पुढील विधानांच्या आधारे खालीलपैकी कोणता(ते) निष्कर्ष काढता येतात ?

विधान I : सर्व सफरचंद आंबे आहेत.

विधान II : सर्व आंबे केळी आहेत.

निष्कर्ष 1 : सर्व सफरचंद केळी आहेत.

निष्कर्ष 2 : काही केळी आंबे आहेत.

(A) फक्त 1

(B) फक्त 2

(C) 1 व 2 दोन्हीही

(D) 1 व 2 दोन्हीही नाही

33. If the word FROG is coded as 719168, then what should be the code for TRIP ?

(A) 21181016

(B) 21191017

(C) 2019917

(D) 2119916

33. एका सांकेतिक भाषेत जर FROG हा शब्द 719168 असा लिहिला, तर त्याच भाषेत TRIP या शब्दाचा संकेतांक काय ?

(A) 21181016

(B) 21191017

(C) 2019917

(D) 2119916

34. Which one is the odd-one out from the following ?

(A) FEG

(B) TSU

(C) NML

(D) RQS

35. Five players, P, Q, R, S and T are playing cards on a table facing the center. P is on the left of Q but not a neighbour of T. S is on the right of R and is not a neighbour of Q. T is on the right of Q. Who is on the right of S ?

(A) R

(B) P

(C) T

(D) Q

36. Which of the alternatives will complete the following letter series ?

EGF, IKJ, ..., QSR, UWV.

(A) MON

(B) LNM

(C) NPO

(D) MNO

34. खालीलपैकी कोणता पर्याय इतरांपेक्षा वेगळा आहे ?

(A) FEG

(B) TSU

(C) NML

(D) RQS

35. पाच खेळाडू, P, Q, R, S आणि T एका टेबलाभोवती पत्ते खेळत आहेत. P हा Qच्या डाव्या बाजूस बसला आहे, परंतू तो T चा शेजारी नाही. S हा Rच्या उजव्या बाजूला बसला असून तो Qचा शेजारी नाही. T हा Qच्या उजव्या बाजूस बसला आहे. तर Sच्या उजव्या बाजूस कोण आहे ?

(A) R

(B) P

(C) T

(D) Q

36. खालीलपैकी कोणता पर्याय दिलेली अक्षर श्रेणी पूर्ण करेल ?

EGF, IKJ, ..., QSR, UWV.

(A) MON

(B) LNM

(C) NPO

(D) MNO

Use the following table to answer questions 37 to 40 :

Distribution of students at graduate and post-graduate levels in seven institutes :

Institute	Graduate	Post-Graduate
M	17%	8%
N	12%	15%
O	12%	12%
P	13%	13%
Q	18%	14%
R	14%	21%
S	15%	17%
Total Number of Students	27,300	24,700

37. Total number of students studying at post-graduate level in institutes N and O is :

    (A) 5601

    (B) 5944

    (C) 6669

    (D) 7004

प्रश्न क्र. 37 ते 40 साठी खालील तक्त्याचा उपयोग करावा :

सात संस्थांमधील पदवी आणि पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचे वितरण :

संस्था	पदवी	पदव्युत्तर
M	17%	8%
N	12%	15%
O	12%	12%
P	13%	13%
Q	18%	14%
R	14%	21%
S	15%	17%
एकूण विद्यार्थी संख्या	27,300	24,700

37. N आणि O या संस्थांमध्ये पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांची एकूण संख्या किती आहे ?

    (A) 5601

    (B) 5944

    (C) 6669

    (D) 7004

38. What is the total number of graduate and post-graduate students in institute Q ?

(A) 8320

(B) 7916

(C) 9116

(D) 8372

39. What is the ratio between the number of students studying at post-graduate and graduate levels respectively from institute R ?

(A) 14 : 19

(B) 19 : 21

(C) 17 : 21

(D) 19 : 14

40. What is the ratio between the number of students studying at post-graduate level from institute R and the number of students studying at graduate level from institute P ?

(A) 13 : 19

(B) 21 : 13

(C) 13 : 8

(D) 19 : 13

38. Q या संस्थेमधील पदवी आणि पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांची एकूण संख्या किती आहे ?

(A) 8320

(B) 7916

(C) 9116

(D) 8372

39. R या संस्थेतील पदव्युत्तर विद्यार्थी आणि पदवी विद्यार्थी यांच्या संख्यांचे गुणोत्तर काय आहे ?

(A) 14 : 19

(B) 19 : 21

(C) 17 : 21

(D) 19 : 14

40. R या संस्थेतील पदव्युत्तर विद्यार्थी आणि P या संस्थेतील पदवी विद्यार्थी यांच्या संख्यां-मधील गुणोत्तर काय आहे ?

(A) 13 : 19

(B) 21 : 13

(C) 13 : 8

(D) 19 : 13

Use the following table to answer questions 41 and 42 :

Distribution of areas under various food crops.

Food Crop	Percentage of Area
Rice	20%
Wheat	20%
Barley	10%
Jowar	5%
Bajra	5%
Maize	12.5%
Others	27.5%

41. If the total area under jowar is 1.5 million acres, what is the area under rice ?

(A) 6 million acres

(B) 7.5 million acres

(C) 9 million acres

(D) 4.5 million acres

प्रश्न क्र. 41 आणि 42 साठी खालील तक्त्याचा उपयोग करावा :

वेगवेगळ्या धान्याच्या शेतीसाठी झालेले जमिनीचे वाटप :

धान्य	क्षेत्रफळाची टक्केवारी
तांदूळ	20%
गहू	20%
बार्ली	10%
ज्वारी	5%
बाजरी	5%
मका	12.5%
इतर	27.5%

41. ज्वारीखालील क्षेत्र जर 15 लक्ष एकर असेल तर तांदुळा खालील क्षेत्र किती असेल ?

(A) 60 लक्ष एकर

(B) 75 लक्ष एकर

(C) 90 लक्ष एकर

(D) 45 लक्ष एकर

42. If the production of wheat is 6 times that of barley, what is the ratio between the yield per acre of wheat and barley ?

(A) 3 : 2

(B) 3 : 1

(C) 12 : 1

(D) 2 : 3

43. Which of the following is the *correct* chronology of internet based facilities ?

(A) Google, Hotmail, Facebook, Whatsapp

(B) Facebook, Google, Hotmail, Whatsapp

(C) Hotmail, Google, Facebook, Whatsapp

(D) Hotmail, Facebook, Google, Whatsapp

42. गव्हाचे उत्पादन बार्लीच्या उत्पादनाच्या सहापट असेल, तर गहू आणि बार्ली यांच्या प्रति एकरी उत्पादनांमधील गुणोत्तर काय असेल ?

(A) 3 : 2

(B) 3 : 1

(C) 12 : 1

(D) 2 : 3

43. इंटरनेट आधारीत खालील सेवांचा **योग्य** कालानुक्रम कोणता ?

(A) गुगल, हॉटमेल, फेसबुक, व्हॉटस्ॲप

(B) फेसबुक, गुगल, हॉटमेल, व्हॉटस्ॲप

(C) हॉटमेल, गुगल, फेसबुक, व्हॉटस्ॲप

(D) हॉटमेल, फेसबुक, गुगल, व्हॉटस्ॲप

44. Identify the odd element from the following on the basis of its basic function :

Windows, Android, MS-Office, Linux, Unix

(A) MS-Office

(B) Windows

(C) Linux

(D) Unix

44. 'मुख्य कार्य' या निकषाच्या आधारे खालील गटात न बसणारा घटक ओळखा :

Windows, Android, MS-Office, Linux, Unix

(A) एमएस ऑफिस

(B) विंडोज्

(C) लिनक्स

(D) युनिक्स

45. What is the full form of PDF in the context of computer file system ?

(A) Personalised Data Format

(B) Pixel Digital File

(C) Pictured Data Format

(D) Portable Document File

45. संगणकीय फाईलींच्या संदर्भात PDF या लघुरूपाचा विस्तार काय ?

(A) पर्सनलाईज्ड् डेटा फॉर्मेट

(B) पिक्सेल डिजिटल फाईल

(C) पिक्चर्ड डेटा फॉर्मेट

(D) पोर्टेबल डॉक्युमेन्ट फाईल

46. Which of the following is a 'cloud computing' based data storage facility ?

(A) Play store

(B) G-mail storage

(C) Drop box

(D) Cloud stick

46. खालीलपैकी कोणती सेवा 'क्लाऊड कंप्युटींग' तंत्रज्ञानावर आधारीत डेटा साठवणूक सेवा आहे ?

(A) प्ले स्टोअर

(B) जी-मेल स्टोअरेज

(C) ड्रॉप बॉक्स

(D) क्लाऊड स्टीक

47. Which of the following is the *correct* statements in the context of web 2.0 facilities ?

    (A) Communication on these facilities is mostly one-way

    (B) Content on these facilities is generated mostly by users

    (C) These facilities are much more cheaper to establish

    (D) These facilities use more advanced distribution technologies

48. Identify the *correct* pair from the following :

    (A) Ubantu — Operating System

    (B) Excel — Word Processing Software

    (C) AVI — File Transfer Protocol

    (D) HDD — Cloud Storage Facility

47. 'वेब 2.0' सुविधांच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान **खरे** आहे ?

    (A) या सुविधांवरील संज्ञापन मुख्यत्त्वे एकतर्फी असते

    (B) या सुविधांवरील आशय मुख्यत्त्वे वापरकर्त्यांनीच तयार केलेला असतो

    (C) या सुविधा उभारणे हे फार कमी खर्चाचे काम असते

    (D) या सुविधा अधिक प्रगत वितरण तंत्रज्ञान वापरतात

48. खालीलपैकी **योग्य** जोडी ओळखा :

    (A) उबंटू (Ubantu) – ऑपरेटिंग सिस्टीम

    (B) एक्सेल (Excel) – वर्ड प्रोसेसिंग सॉफ्टवेअर

    (C) एव्हीआय (AVI) – फाईल ट्रान्सफर प्रोटोकॉल

    (D) एचडीडी (HDD) – क्लाऊड साठवणूक सुविधा

49. A part of the large quantity of fly ash produced in a thermal power plant is used for :

(A) Soil conditioner

(B) Making bricks

(C) Road making

(D) Burning

49. औष्णिक प्रकल्पात तयार झालेली कोळशाची राख कांही प्रमाणात कोणत्या कारणासाठी वापरली जाते :

(A) शेतीसाठी

(B) विट तयार करण्यासाठी

(C) रस्ते निर्माण करण्यासाठी

(D) इंधन म्हणून

50. World Environment Day is celebrated every year on ....

(A) 5th July

(B) 5th June

(C) 25th January

(D) 5th December

50. जागतिक पर्यावरण दिवस कोणत्या तारखेस प्रत्येक वर्षी साजरा केला जातो ?

(A) 5 जूलै

(B) 5 जून

(C) 25 जानेवारी

(D) 5 डिसेंबर

51. Which of the following Acts gives rights to citizens to file cases against violation of environmental norms ?

(A) Environment (Protection) Act

(B) Air Pollution Act

(C) Water Pollution Act

(D) Forest Act

51. खालीलपैकी कोणत्या कायद्यान्वये नागरिकांना पर्यावरण प्रमाणकांच्या उल्लंघनाविषयी खटला दाखल करण्याचा अधिकार मिळालेला आहे ?

(A) पर्यावरण संरक्षण कायदा

(B) हवा प्रदूषण कायदा

(C) जल प्रदूषण कायदा

(D) वन संवर्धन कायदा

52. Which of the following gases is largely responsible for global warming ?

(A) Sulphur dioxide

(B) Carbon dioxide

(C) Chlorine

(D) Ammonia

53. Which one of the following in *not* non-conventional energy source ?

(A) Solar

(B) Tidal

(C) Geothermal

(D) Coal

54. Which of the following is the top carnivorous animal ?

(A) Bird

(B) Snake

(C) Buffalo

(D) Tiger

52. खालीलपैकी कोणते वायू जागतिक तापमान वाढीस जास्तकरून कारणीभूत आहेत ?

(A) सल्फर डायऑक्साईड

(B) कार्बन डायऑक्साईड

(C) क्लोरीन

(D) अमोनिया

53. खालीलपैकी कोणता अ-पारंपारिक ऊर्जा-स्रोत **नाही** ?

(A) सौर

(B) भरती-ओहोटी

(C) भूऔष्णिक

(D) कोळसा

54. खालीलपैकी कोणता प्राणी उच्च मांसभक्षक आहे ?

(A) पक्षी

(B) साप

(C) म्हैस

(D) वाघ

55. Which one of the following e-repository is for doctoral research of Indian Universities ?

(A) Dnyanganga

(B) Shodhaganga

(C) Bookganga

(D) INFLIBNET

55. भारतीय विद्यापीठातील विद्यावाचस्पती संशोधनासाठी खालीलपैकी कोणते ई-भांडार आहे ?

(A) ज्ञानगंगा

(B) शोधगंगा

(C) बुकगंगा

(D) इनफ्लिबनेट

56. Which one of the following agency is to formulate policies of higher education ?

(A) UGC

(B) MHRD

(C) NCERT

(D) NAAC

56. खालीलपैकी कोणती संस्था उच्चशिक्षणातील धोरणांची निश्चिती करते ?

(A) युजीसी

(B) एमएचआरडी

(C) एनसीईआरटी

(D) नॅक

57. Which one of the following is responsible for assessment and accreditation of higher education institutions in India ?

(A) UGC

(B) NAAC

(C) NCTE

(D) AICTE

57. भारतातील उच्चशिक्षणाच्या मुल्यांकनाची व अधिस्विकृतीची जबाबदारी खालीलपैकी कोणाची आहे ?

(A) युजीसी

(B) नॅक

(C) एनसीटिई

(D) एआयसीटिई

58. As per UGC 10-point grading system for CBCS, the letter grade "A+" means :

(A) Outstanding

(B) Very Good

(C) Excellent

(D) Good

59. A unit by which the course work is measured :

(A) Credit

(B) Grade

(C) Grade Point

(D) Credit Point

60. Which was the first open university in India ?

(A) Dr. B.R. Ambedkar Open University

(B) Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University

(C) Indira Gandhi National Open University

(D) Netaji Subhash Open University

58. युजीसीच्या दहा-बिंदु सी.बी.सी.एस. पद्धतीमध्ये, श्रेणी "A+" म्हणजे :

(A) उत्कृष्ट

(B) अतिशय चांगला

(C) उत्तम

(D) चांगला

59. एकक की जे शिक्षणक्रमाचे मापन करते ते :

(A) श्रेयांक

(B) श्रेणी

(C) श्रेणी बिंदु

(D) श्रेयांक बिंदु

60. भारतातील पहिले मुक्त विद्यापीठ कोणते ?

(A) डॉ. बी.आर. आंबेडकर मुक्त विद्यापीठ

(B) यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ

(C) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठ

(D) नेताजी सुभाष मुक्त विद्यापीठ

ROUGH WORK

ROUGH WORK

ROUGH WORK

ROUGH WORK